

Сайтът **desebg.com** публикува интервю с председателя на комисията по досиетата **Евтим Костадинов**.

От него за първи път ще разберете подробности за пътя, извървян това лято до откриването на цялата разработка „ЦИТАДЕЛА” в архива на разузнаването. В нея журналистът

[Христо Христов](#)

откри плановете и отчетите за операция „МАРАТОН”, с която през 1985 г. Първо главно управление на ДС

[извършва кражбата на Паисиевата история](#)

от българския манастир „Зограф” в Света гора.

Г-н Костадинов, как оценявате факта, че в архива на бившата Държавна сигурност беше открита в такава пълнота една разработка за операцията по кражбата на оригинала на „История славянобългарска”, случай, който повече от 20 години беше обвит в неяснота въпреки големия обществен интерес?

- Обяснявам си го с факта, че това е една значима оперативна разработка. Вижда се, че по нея е работено не само много активно, но и твърде продължително време – над 13 години.

Написано от Христо Христов
Събота, 13 Октомври 2012 19:30

Доста сили са вложени от страна на отдел 14 за културно-историческо разузнаване на бившето [Първо главно управление](#) (ПГУ) на ДС, а и други структури на разузнаването.

Според мен най-важното в случая е, че информацията за тази разработка е съхранена в цялост и това позволява по-лесно да се направят заключения от проучването ѝ.

Въпросът за наличността на архивните материали в пълнота е много важен, защото знаете, че в повечето случаи попадаме на отделни документи или на архивни дела, които са частично или значително прочистени.

Интересното в случая, че ние се натъкнахме на архивни материали, които не са били архивирани по обичайния ред, каквито са изискванията на инструкцията за оперативен отчет на ДС за архивиране на документи.

Вие изпреварихте моя втори въпрос. Как си обяснявате факта, че описът, в който са записани тези материали, не е предаден от предишното ръководство на Националната разузнавателна служба (НРС) на комисията едновременно с останалия справочен апарат за архива на бившето ПГУ, а по-късно? „Разработката „ЦИТАДЕЛА” е вписана в опис, който до 2009 г. не е бил известен, че съществува, а също така и дотогава не е могъл да бъде ползван от изследователи?

⋮

- Може би тук е проявено колебание от страна на съответните оперативни служби дали определени разработки да се предоставят в архив. Дали да се прекрати работата по тях като цяло или да се върши някаква допълнителна дейност? Но това могат да бъдат само версии и догадки. От „историята” на документите по тази разработка се вижда, че през юни 1990 г. в НРС е предложено тя да бъде свалена в архив. Томовете като цяло са обработени с печати на НРС през 2004 г.

Написано от Христо Христов
Събота, 13 Октомври 2012 19:30

През 2009 г. гражданин е изискал документи от комисията и тогава на наше запитване от НРС са предадени само два тома от разработката. Тези томове са стояли при нас до момента, в който през юли тази година вие не подадохте заявление за достъп до тази разработка.

За разлика от предишния им ползвател обаче вие ни сезирахте с допълнително питане дали има още томове, тъй като от номерацията на наличните томове е видно, че преди тях би следвало да има други. И също така запитвахте дали ако няма налични материали в НРС съществува протокол за тяхното унищожаване? Тогава се разпоредих да бъде извършена допълнителна проверка и от НРС ни предоставиха останалите томове, които дотогава са били при тях. След като ги изискахме и получихме те ви бяха предоставени в пълнотата, в която разработката е водена – от 1972 г. до 1989 г. През цялото време се стараехме да установим пълната наличност на документите. За комисията и администрацията ни крайният резултат е успех.

Според вас защо тази разработка не е архивирана според обичайната практика?

- Фактът, че разработката не е архивирана по установения ред в разузнаването и вписването ѝ става в допълнителен опис дава основание за няколко извода. Първият е, че никой не е посмял да унищожи документи, както е имало възможност това да бъде направено с т. нар. протоколи за унищожаване през 1990 г. Може да се предполага, че ако те са били преглеждани е преценено, че документите са значими. Вторият извод е, че с вкарването на разработката в този отделен опис се е целяло тя да не бъде така лесно открита и съответно да се разбере нейното толкова важно съдържание.

На мен ми направи впечатление и друго. А именно, че в началото на 1989 г. след скандал е пенсиониран оперативният работник, който е водил разработката в продължение на 17 години – полк. Христо Маринчев, зам.-началникът на отдел 14 за културно-историческо разузнаване. Това ме навежда на извода, че по време на последвалите няколко месеца по-късно политически промени, а също така и

трансформацията на ПГУ в НРС той не е имал възможност да влияе.

Когато в началото на 1990 г. стартира прочистването на архивите със заповедта на тогавашния министър на вътрешните работи ген. Атанас Семерджиев, Маринчев на практика е бил извън службата и не е могъл пряко да оперира с разработката – дали да бъде прочистена или изцяло унищожена. И вместо това други оперативни работници са я предали в архив, тъй като едва ли са имали време да се занимават с чужди разработки, по които не са били ангажирани. Така и тя се озовава в архив.

- И тази версия може да се развие. Логично е да се смята, че оперативните работници, които са я наследили, не са знаели как да постъпят с нея и са предпочели да я свалят в архив. В крайна сметка фактът е един – разработката е била запазена, дори и прикрита впоследствие по този начин в отделен опис.

До известна степен тя камуфлирана, прикрита в този опис. Доскоро за мен неговото съществуване не беше известно. След като се запознах с него забелязах, че материалите за „ЦИТАДЕЛА” са записани като материали от Турция, а всъщност съдържанието ѝ се отнася за Гърция? Как си го обяснявате?

- Това е заблуждаващо насочване. Но нашият и вашият опит не позволи да бъдем заблудени.

Как приемате факта, че това важно документална находка с историческо значение, която изчиства досегашните инсинуации, слухове и догадки по този случай, е може би първото значимо откритие, направено именно в читалнята на комисията по досиетата?

- Според мен това показва, че натрупвайки опит през последните пет години комисията вече по-сериозно може да реагира на подобни казуси. Ние всъщност се стараем да

Написано от Христо Христов
Събота, 13 Октомври 2012 19:30

вършим това, за което комисията е създадена – да издирва, установява и предоставя искани от журналисти, граждани и изследователи. Убеден съм, че с този случай ще се наложи и мнението, че документите са по-достъпни, отколкото преди съществуването на комисията.

Има една широко разпространена теза, включително и на хора, които никога не са работили с архивите на ДС, а именно, че тези архиви са толкова прочистени, че нищо не могат да покажат, че няма смисъл да бъдат проучвани, че с тях само се манипулира обществото и т. н. Факт е обаче, че именно от тези архиви сега излезе истината за кражбата на Паисиевата история и заедно с нея и цялата партийно-държавната политика формирала този подход на разузнаването в началото на 70-те години на миналия век. Как вие бихте коментирали подобни твърдения?

- Аз мисля, че когато има един задълбочен прочит и анализ на архивните документи, когато не се търсят голи сензации, нещо, което правят изследователите, които имат практика и опит и знаят по какъв начин да търсят, да допълват и да обогатяват с други архиви картината на миналото, се успява да се стигне максимално близко до истината.

Разработката ме насочи към други документи, свързани с отдел 14 за културно-историческо разузнаване. От тях се вижда, че през са били „придобити”, нека да използвам този термин на разузнаването, значително количество копия или оригинали на документи, книги, карти, икони, картини, които са били съхранявани в неподходящи за подобни исторически ценности условия – в едно допотопно хранилище в самото разузнаване. До този момент вие в комисията попадали ли сте на информация за подобни ценности при приемането на архивите от НРС?

- Не, нито са ни предавани списъци на подобни ценности, нито някакви ценности.

Написано от Христо Христов
Събота, 13 Октомври 2012 19:30

Лично вие очаквал ли сте по един такъв значим случай документите да бъдат запазени в такава пълнота?

- Аз лично винаги съм живял с чувството, че винаги са се правили опити да бъдат спънати подобни разкрития, че няма да е оставена възможност докрай да бъдат открити документите. Че ще бъде създадена някаква постоянна пречка за изваждане пред обществото на цялата истина.

Попитах ви неслучайно, защото по всички случаи, които досега съм работил с архиви на ДС – лагерите, отвличането на емигранта Борис Арсов от Дания през 1974 г., убийството на Георги Марков през 1978 г. в Лондон, задграничните фирми, все нещо липсваше. А тук за първи път документите са съхранени в цялост.

- Може би липсата на приемственост в разузнаването през 1990 г., както вие отбелязахте преждевременното пенсиониране на основния оперативен работник, е изиграло ключова роля тези архиви да останат запазени в такъв пълен обем. Напълно нормално е по-младите му колеги след него да са решили по-бързо да се освободят от документите и да ги пратят в архив и то по време, в което службата се е трансформирала и пред тях са стоели съвсем други предизвикателства.